

gjøgnum alt tað føroyska skúla-verkið, ið hava ábyrgdina av hesi avliving — ívaleyst somu fólk, ið tosa mest og rópa harðast um føroyska mentan.

Føroyskt nýggjan sess

Tað eru ómetaligar nógvar — og einans góðar — grundir til at leggja nógvar stórra ábyrgd og seta nógvar stórra krav til lærarar í føroyskum og soleiðis at geva føroyskum heilt annan sess í føroysku skúlinum. Fyrst og fremst tí føroyskt er í eini serstöðu sum móðurmál. Vit eru einans eini 40.000 fólk ið duga hetta mál og skulu vit megna ta stóru uppgávu at halda liv í málinum skal tað dyrkast og fjálgast um í skúlinum nógvar meira enn í dag. Ágangurin Uttanefnir er so stórur sum ongantið áður og fer heilt vist at vaksa. Upp móti Sky-Channel, Super-Channel og øðrum sum spýta fremmant mál niðuryvir okkum alt samdægríð, upp móti 1.000.000 eintøkum av donskum vikublaðum árliga, upp móti donskum og øðrum undirhaldi ið fyllir okkara fríløtur, upp móti 8000 útlendingum, ið ikki duga eitt einasta orð av føroyskum — skal tú leggja 3 vikutímar í føroyskum!!! á føroyska studentaskúlanum ið skuldi virkað stímbandi móti hesi (køvandi) ávirkan, skuldi vart so vit ikki púra mistu okkum burtur, fær móðurmálið tillutað 3 tímar um vikuna!

Tað er hesin ógvusligi ágangur ið ger tað neyðugt at umhugsa av nýggjum innihaldið í lærigreinini og sleppa stírdum hugsanum um hvat ið føroyskt er og hvørja barlast føroyingar munnu hava sum 16 ára gamlir. Ágangurin hevur tað við sær at eitt heilt lið av nýggjum menniskjum og floymar av nýggjum síðum og vanum eru vordin fastgrónir partar í okkara gerandisdegi. Flestu 16 ára gomlu føroyingar tosa um franskar fótbóltsleikarar sum um teir vóru teirra egnu bygdarmenn, eta nógvar oftari pizza enn grunningshevd, vita alt um Bob Geldorf uttan at kenna Viðera, eiga tær nýggjastu pláturarnar hjá Ann-Linnet og hava einans eina hómang av JHOD. Tá hetta nú er áhugin, frítíðin og teirra eindarmentan — teirra mál og mentan og tá føroyskt eigur so dvinandi lut í frítíð og ítrivi so má tað styrkjast í skúlinum, um vit ikki avskriva tað.

Tá vit vita at Rambo og Carrington eru dagligir (hattmettir) gestir í føroysku heimunum, tá vit vita at hvør føroysk smá-

genta endurgevur tekstirnar hjá Billy Joe orðarætt, so mugu hinir ráru gestirnir sum Regin, Karsten, Sigurð og Kristian fáa stórra seldir í skúlinum og tað fáa teir ikki við tí tímatali ið nú er.

Men kanska samtiðin ikki er føroyskt — sum ein næmingur so filosofiskt tók til nú ein dagin.

Nýggir arbeids-hættir

Tað eru ótaldir møguleikar at fáa samband millum lærigreinina føroyskt og alt hetta nýggja, lat meg geva tykkum eitt dømi.

Lærigreinin hevur m.a. ta uppgávu at styrkja næminganna medvit um tað tey siggja og hoyra — ikki einans tað ið ávisir lærarar vilja hava tey at siggja og hoyra men teirra egnu veruligu royndir. Myndir og orð úr teirra egna veruleika, ið kunnu víkja nógvar frá læraranna, saman við ymskum kravdum tilfari verður fastur tættur. Til tess at útínna hetta mugu løgdu karmar spreingjast — ikki minst málsliga. Vit mugu nýta ein part av tíðini til tilfar gjørt uttanfyri oyggjarnar. Vit eru t.d. íki for fyrri at gera ein góðan film (hetta er sammett við ta professionalismu vit verða fódrað við í gerandisdegnum) — men greiningarnar av góðum filmum skulu liggja undir føroyskum. Tydingar av somu filmum verða gjørdar fastur tættur í málsligu frálærni — framleiðslan skal síðan gerast í samráð við fjølmiðlarnar. Hetta at vit soleiðis lata dýrnar upp til samfelagið og ikki arbeida sum avbyrgdur lutur í samfelagnum fer um somu tíð at hava stímbandi ávirkan á næmingarnar.

Tú skalt duga føroyskt best, men danskt eins væl

Føroyskt er eisini í aðrar mátar í serstöðu sum móðurmál. Tað er móðurmál uttan at vera høvuðsmál — tað røkir ikki tær uppgávur ið høvuðsmál hava og verður í flestu forum mettt ájavnt við eitt grannamál — danskt. Hvørja ferð vit koma inn á øki, ið eru okkum nýggj og ókunnug fáa vit kunnleika um hetta gjøgnum danskt ella amerikanskt — føroyskt verður ikki nýtt. Tíðindi uttanlands, vísindi, teknifrøði, filmir og undirhald — alt er á fremmandum máli. Afturat hesum er tað lógárfest at vit í veruleikanum ikki kunnu krevja føroyskt sum høvuðsmál hjá okkum. Les § 11 í heima-stýrisslógini og varnast at í veruleikanum verður sagt: Føroyskt verður víður-

kent sum høvuðsmálið, men danskt skal lærast væl og virðiliga, og danskt kann eins væl og føroyskt verða nýtt í almennum víðurskiftum.

Afturat hesum kemur at allir tímar á studentaskúlastigi í framkomnum londum eru samstundis tímar í móðurmálinum — tað verður nýtt til stóðfrøði, lívfrøði, í tydingum úr fremmandum málum o.s.f.r. Heiti og fróðisorð ið verða nýtt í hesum lærigreinum verða gjørd so hvørt og nýtt á nátturligan hátt í røttum samanhangi. So er ikki her — frálærutílfarið er einamest danskt, heitini eru dansk, lærararnir eru útbúinir í Danmark (og tosa tiskil meir og minni halvbrotið) saman við eini rúgvu av donskum lærarum ið duga eitt orð í føroyskum — føroyskt verður so at siga ikki nýtt. V.o.o. fyrsta fortreytin fyrri at málið skal mennast, tað at málið skal mýkjast og toyggjast í øllum samanhangi, er ikki til staðar. Vit góðtaka, undirbrotlig sum vit eru, at alt verður borið okkum gjøgnum fremmand eygu og á einum fremmandum máli — við tí sum fylgju at føroyskt kóvíst.

Kanska Oluf Skaalum hevði rætt, tá hann, fyrst í hesi öldini, skrivaði í Dimmu: «Færsk er færignes største úlykke».

Tvørrandi skúla-politikkur

Tað sum leggur botnin í ta undarligu stóðu, vit eru í, er ein tvørrandi skúla-politikkur. Vit siggja dag og dagliga í blaðunum at

skúlar verja bygdir — uttan at nakar fær til uppgávu at definera innihaldið. Tað er hjá okkum ein spurning um skúlin skal liggja her ella har og hvussu nógvar hann skal kosta — eg havi enn ongantið sæð eitt tjak í blaðunum um innihaldið í hesum skúlinum — um teir skulu vera føroyskir og um teir skulu framleiða fólk til tað føroyska samfelagið. Tá teir síðan eru farnir at virka hava vit lyndi at kasta danum fyrri at teir eru alt ov danskir. Men tað eru vit ið stýra og stjórna. Vilja vit hava skúlan føroyskan so er bert at skriva nýtt tilfar og gera føroyskar lesi-atlanir. Tað er spurningur um arbeidshug, dugnaskap og treysti til at taka ábyrgd og bróta upp úr nýggjum — men alt ov fá gera tað. Tað at vit lata onnur taka ræðið av okkum er tekin um ómegd, undirbrotligheit og tvørrandi medvit, og tað kann hvørki nýtast sum grundgeving ei heldur umbering. Um ein ella annar dani gerst prippiin vegna ment føroyskt medvit kann antin vera okkum líkamikið ella til frægd, tað at vit lata hann halda at hann er á donskum skúla í Føroyum er vanarilleg skomum.

Sum skúlaútbygingin er farin fram í seinastuni hava vit verið noydd at farið í útlond (les: til Danmarkar) eftir fólk og hava sett tey í starv uttan eitt einasta orð um at tey skulu duga føroyskt. Ávisir partar av hesum landi verða eftir hesi

skipan smáar danskar provinsir, við donskum hf-skúla okkara reglugerð er beinleiðis týdd úr donskum — sjálvt tann fyrri føroyskt er týdd úr teirri fyrri lærigreinina dansk!!! við donskum lærarum sum tosa danskt, hugsa danskt (sjálvsagt og leggja bita fyrri bita danskan síðarv niður í føroyingar. Úrslit: vit fáa ørgrynni av donskum studentum og hf-arum um arið, ið skulu virka í føroyska samfelagnum. So virkin hevur dansk mentanarimperialisma ongantið verið áður og so hava vit biðið um tað sjálvi. Fantastiskt!!

Skal danskt verða gluggin úteftir

Høvuðsgrundgevingin fyrri at hava danskt sum lærugrein á føroysku studentaskúlanum við sama tímatali sum føroyskt, var at lærugreinin skuldi virka sum gluggi út í heimin!! Stórir partur av heimsbókmentunum eru týddar til danskt — vit duga at lesa danskt — ívaleyst ein góð loysn. Men umheimurin er ikki umheimurin, men í tódnaðum sniði trondur saman til Danmarkar og danska mentan — mentanarimperialismu líkt. Vit fáa «umheimin» tilevnaðan av danum og borðreiddan á donskum av danum. Eg skilji ikki hvussu henda grundgeving kann halda. Gluggin er ikki danskt, gluggin er føroyski skúlin við øllum teim ymsu lærugreinunum, undarligt at vit skulu treingja okkara

Grovan tikið til, so hava fleiri lærarar í føroyskum ikki verið uppgávuna vaksnir — besta tekin um hetta er tað út av lagi vánaliga frálærutílfarið

útsýni til eitt lítið takvindeyga, ið danskt í veruleikanum er í hesum samanhangi. Verður tosað um veruligar gluggar, so verður talað um heilt onnur mál sum t.d. enskt. Hetta verður ikki sagt, tí eg haldi vit ikki skulu duga danskt, men tí eg eri sannførdur um at hóast danskt ikki er sum lærugrein á studentaskúlanum, so vilja føroyingar klára seg í Danmark við donskum — tann kunneikin fæst aðrar vegir.

Lærigreinin danskt er ikki nakar gluggi út í heimin — tað er lærigreinin, ið lærir føroyingar um dansk víðurskifti og danska mentan. Tíðin er búgvin at broyta hetta, so vit í staðin fyrri danskt fáa nýggja lærugrein, ið nevnist *Nordurlenskt mál og mentan*. Hetta skal gerast, tí vit ikki mugu missa okkum burtur í norðurlenskum samanhangi — og ikki kóvast í einvegis danskari ávirkan. Tey, ið eftir mini fatan (fara at taka sær av hesi nýggju lærugrein, verða føroyingar, útbúinir á Fróðskaparsetri Føroya í norðurlenskum máli og bókmentum. Slik lærugrein verður ómetaligur stuðul hjá lærigreinini føroyskt.

